

Verlag workshop Samenwerking Akkerbouw – Veehouderij

Op 23 november 2022 vond bij de proefboerderij de Marke in Hengelo (Gld) de derde workshop Samenwerking Akkerbouw – Veehouderij plaats. In totaal namen hier 25 personen aan deel. In dit verslag kan je lezen over de presentaties, de gesprekken en de afspraken.

Aanleiding

In het kader van de kringloopvisie wordt meerwaarde gezien in de samenwerking tussen akkerbouw/tuinbouw- en veehouderijbedrijven. Om dit uit te zoeken zijn pilots gestart in de experimenteergebieden en in het kader van de GLB-pilots. Ook is er een aantal lopende POP3-projecten op dit thema. In totaal gaat het om 15 projecten die met samenwerking plantaardig en dierlijk bezig zijn. Dit was de aanleiding voor de initiatiefnemers om deze workshop te organiseren.

Presentaties

Rianne van Binsbergen en Miriam van Meeteren presenteerden de [GLB-pilot Moderne kringlooplandbouw met een nieuw gebiedsgerichte gemengd bedrijf](#) en het PAVEX-project (zie [Projectgids PAVEx-K \(1\).pdf \(cloud-wp.nl%40ssl\)](#)). Beide projecten lopen in de Achterhoek, een gebied met veel melkveehouderij en weinig akkerbouw. Enkele ervaringen van beide projecten zijn:

- Regelgeving is belemmering: derogatie; 7e actieplan nitraat; GLB, bemestingsnormen, etc.
- Samenwerken is lange termijn-werk: denk in lange termijn en niet in één jaar
- Eerst werken aan een technisch optimaal bouwplan (gezonde grond, gezond gewas), daarna aan optimaal stikstof gebruik en financieel voordeel
- Ook samenwerking op andere activiteiten (akkerbouwer wordt loonwerker van melkveehouder o.a. teelt van bieten)
- Maak duidelijke afspraken. De één wil sneller dan de ander
- Wees duidelijk over bestaande afspraken met andere partners (andere akkerbouwer of loonwerker)

Door **IJsbrand Snoei** werd een presentatie verzorgd over de [GLB-pilot Het Markemodel](#). Dit is een aanpak waarbij boeren en sturende partijen samen tot een regionale, integrale set kwaliteitsdoelen en de bijbehorende beloningen komen voor een toekomstbestendige landbouw. Anders gezegd: geen top-down benadering waarin een veelheid aan partijen via diverse regels en voorschriften stuurt hoe de boer moet boeren. In het Marke-model bepalen de sturende partijen met de boeren op regionale schaal gezamenlijk wat haalbare kwaliteitsdoelen zijn op het gebied van waterkwaliteit, biodiversiteit, ammoniak- en nitraatuitstoot en agrarisch natuurbeheer én wat de beloning is voor de individuele boer bij het behalen van de kwaliteitsdoelen.

Zwier van der Vegte gaf een presentatie over PPS KLIMEA [Op weg naar een klimaatbestendige melkveehouderij in de Achterhoek](#). Extreme droogte en hitte raakt de melkveehouderij in de Achterhoek op gebied van ruwvoerproductie, technische en milieukundige resultaten en diergezondheid en -welzijn. Hoewel wateroverlast ook een issue is, gaat het in de Achterhoek vooral over vasthouden en aanvoer van water. Door het project worden veldproeven gedaan, kennis en innovaties gedeeld en demonstraties gegeven.

Alle presentaties zijn in te zien via [deze link](#).

Gesprekken in groepjes

Groep 1, IJsbrand Snoei

Stelling: we kunnen slecht maatschappelijke doelen behalen (zoals herstel biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaat) als we iets veranderen aan de sturing.

Gemiddeld kunnen de meesten zich wel vinden in de stelling. Er kwamen vooral aanvullende ideeën hoe we impact kunnen creëren met deze GLB pilot en hoe we samenwerking akkerbouw en veehouderij kunnen stimuleren.

Draagvlak

- Zorg voor draagvlak bij burgers en bedrijfsleven voor een project als deze GLB-pilot. We willen boer en burger met elkaar verbinden (o.a. rapport Remkes).

Opschaling

- Hoe kunnen we andere boeren ook interesseren mee te doen in andere gebieden? Denk dan aan bv samenwerking met de akkerbouw. Hoe kan deze samenwerking worden gestimuleerd?
- Hoe kun je toewerken naar het behalen van gebiedsdoelen? Een deel van de boeren doet mee, maar er zijn meer grondeigenaren. Er zijn opgaves vanuit het gebied.
- Hoe werken we doe naar andere regio's/ achterhoek of Nederland? En hoe leren we van andere gebieden

Samenwerking

- Zoek samenwerking op met bedrijfsleven. Ook daar zijn opgaves op het gebied stikstof, CO2 en andere doelen. Vanuit samenwerking is er ook een gemeenschappelijk belang en creëer je draagvlak voor het project.

'Wanneer is het genoeg?' dit is een gevoel dat leeft, zeker ook onder boeren. Er komen telkens weer nieuwe normen. Hoe houd je energie op het proces, maar geven we tegelijk met elkaar aan dat we ook doelen bereiken en resultaten en dat voldoende uitspreken en elkaar waarderen om wat wordt uitgevoerd en bereikt.

Groep 2, Rianne van Binsbergen en Miriam van Meeteren

Stelling: Goede vruchtwisseling levert meer op dan blijvend grasland

De aanwezigen onderschrijven deze stelling mits het gaat om droogte gevoelige zandgrond.

Het aandeel blijvend grasland lijkt vooral gebaseerd op gebruik op de veen en kleigronden. Uit onderzoek blijkt dat blijvend grasland veel organische stof vastlegt. Toch is dit niet in alle gevallen beter dan een goed op de bodem en grondsituatie afgestemd gebruik van de percelen. Bij extreem droge jaren, zoals in de vier van de afgelopen vijf jaar, heeft de grasmat veel te lijden en nemen de ongewenste soorten toe en neemt de opbrengst af. Deze percelen komen veelal in aanmerking voor graslandvernieuwing. Met een goede rotatie van knol en diepwortelende gewassen kan op deze percelen een vergelijkbare hoeveelheid koolstofvastlegging plaatsvinden. Het gaat dan om een vruchtwisseling met 3 á 4 jaar gras of grasklaver. De mineralisatie van het gras levert voldoende stikstof op voor een akkerbouwmatige teelt.

Een goed op de omstandigheden afgestemd bouwplan met gras is een goede mogelijkheid om de monocultuur gras – mais en aardappelen in de Achterhoek op te lossen. Door grasland in het

bringen in een gebiedsbouwplan (samenwerking met melkveehouders en akkerbouwers) kan gewerkt worden aan:

- Opbouw organische stof
- Beschikbaarheid van stikstof (door mineralisatie en afgestemd op het gewas)
- Een goed saldo door meer opbrengst en minder ziekte en plagen
- Neemt de weerbaarheid van de bodem toe.
- Minder structuurbederf
- Toename van het bodemleven: hiervoor is een aandeel gras wel noodzakelijk
- Niet kerende grondbewerking en daarmee ook het behoud van het organische stof.

Voor het welslagen van een gebiedsbouwplan is een perspectief van ca. 10 jaar gewenst op grond in te brengen en te weten waar je aan toe bent. Blijvend grasland zal onderdeel van dit gebiedsbouwplan zijn, maar niet elk bedrijf zal een hoog percentage blijvend grasland hebben/houden.

Om met een gebiedsbouwplan aan de slag te gaan is experimenteerruimte noodzakelijk in de mestwetgeving en het aandeel blijvend grasland (hierdoor nu mogelijkheden te beperkt). Op diverse duurzaamheids-proeflocaties zal hiermee in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied mee geëxperimenteerd kunnen worden.

Groep 3, Zwier van der Vegte

Stelling: Melkveehouderij in de Achterhoek gaat meer akkerbouwmatig (samen)werken. Een klimaatbestendige aanpak staat daarbij voorop!

Met ongeveer 80% van het landbouwkundig grondgebruik is de melkveehouderij de overheersende agrarische sector in de Achterhoek. Door verwachte vermindering van de veestapel zal dit aandeel afnemen en er meer grond beschikbaar komen voor akkerbouwmatige teelt van krachtvoervervangers of marktbaar gewassen. Hierbij ligt een meer structurelere samenwerking met akkerbouwers voor de hand. Akkerbouw, grond en gewassen zijn gevoeliger voor vochttekort en vochtoverschot. Klimaatbestendigheid is dan een belangrijk thema.

Bovenstaande werd via een carrousel drie maal in kleine groepje besproken. In het algemeen was men het eens met de stelling. Wel zijn daarbij veel kanttekeningen te maken.

Het gaat bij klimaatverandering hoofdzakelijk om: droogte, hitte en hoosbuien. Alle gewassen hebben moeite met langdurige droogte, naast bodemkwaliteit is vooral beworteling en vochtbehoefte de bepalende factor ten aanzien van de snelheid van verdroging. Sommige gewassen kunnen goed tegen hitte terwijl anderen stoppen met groeien bij hitte en scherpe zon, ook al is er voldoende vocht. Gras en aardappelen zijn voorbeelden van het laatste. Mais en

sorghum zijn (sub)tropisch en kunnen goed tegen hitte. Ze hebben een lagere vochtbehoefte en kunnen die met hun huidmondjes reguleren.

Er zijn grote verschillen tussen percelen als het gaat om vochtvoorziening. Vochttekort kan beperkt worden door beregenen, hitte is niet te beïnvloeden. Wanneer de temperatuur verder stijgt zullen gras en mais het dan ook moeilijk krijgen. Blijvend grasland, met goede eigenschappen voor stikstofbenutting en bodemkwaliteit, zal afnemen. Sturen op veel blijvend grasland is daarom niet zinvol. Mogelijkheden om grondgebruik en gewasteelt meer robuust te maken zijn een teeltplan met meer rustgewassen, inzet van wintergewassen, gras met klaver en kruiden, verbeteren bodemkwaliteit met organische stof en een betere structuur. Daarnaast biedt agroforestry wellicht mogelijkheden. Microklimaat en schaduw kunnen gewassen beschermen en verdamping beperken. Ook lijken er mogelijkheden te komen voor twee gewassen per jaar: een wintergewas en een zomergewas.

Ook voor de Achterhoek biedt samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw in toenemende mate kansen. Samen optrekken van PAVEx met projecten als 'Boerderij van de Toekomst', KLIMEA, enz. kan daarbij een goede invulling zijn. Loslaten van strikte voorschriften rondom teelt en bemesting, en meer sturen op doelen is daarbij van groot belang om voldoende mogelijkheden te creëren dit ook daadwerkelijk in te vullen. Het Markemodel is daar een goed voorbeeld van.

Vervolg

Aan het eind van de bijeenkomst is een rondje gemaakt, waarbij door een ieder is aangegeven wat de conclusies van de bijeenkomst waren en de verwachtingen voor het vervolg zijn. De deelnemers gaven aan dat ze vandaag het volgende hebben opgepikt:

- Het resultaat van een gebiedsaanpak hangt af van het proces
- De kracht van een gebiedsproces ligt bij de bereidheid om samen te werken. Probeer ook draagvlak in en gebied op te halen bij het overig bedrijfsleven
- In de Achterhoek zit samenwerken in het bloed. Naast belemmeringen zijn er veel kansen
- Neem bij gebiedsprocessen de sociale wetenschap mee
- Praat met boeren, niet over boeren
- Leren doe je met elkaar, je kan het niet alleen
- Blokkades zijn niet alleen technisch van aard, er liggen ook belemmeringen in wet- en regelgeving.
- In het nieuwe GLB zijn veel mogelijkheden voor de gebiedsaanpak
- Nadenken over samenwerking akkerbouw – veehouderij vanuit de toekomst, wat kan er dan nog
- Kijk naar de verschillende schaalniveaus: perceel, bedrijf en regio. Veel beleid is bedrijfsspecifiek.

Wat betreft het vervolg op deze workshop is gezegd:

- Ga door met het uitwisselen van kennis en bespreken van samenwerking akkerbouw-veehouderij.
- Zorg dat bij een volgende bijeenkomst meer boeren zijn
- Reizen blijft een probleem
- De afgelopen drie bijeenkomsten waren op een regio gericht. In het vervolg wellicht thematisch kijken

Door de voorbereidingsgroep, bestaande uit Sarah Westenburg, Pieter de Wolf, Martijn Buijsse, Jan de Wilt en Kees Anker, wordt nagedacht over het vervolg

Bedrijfsbezoek

's Middags zijn we op bezoek geweest bij het akkerbouwbedrijf van Laurens Woestenenk in Laren. Er worden aardappelen, suikerbieten, granen, mais en mosterd geteeld. Daarnaast hebben ze een

boerderijwinkel. Ze huren veel grond van melkveehouders. Laurens werkt nauw samen met melkveehouder André de Groot. Wat betreft de samenwerking zeggen ze:

- we hebben een langjarige samenwerking met 1-jarige afspraken
- de veehouder weet lang van tevoren waar de aardappelen komen.
- de samenwerking gebeurt op basis van vertrouwen, we hebben geen contracten
- wat betreft de gecombineerde opgave moet je samen het puzzeltje maken

Als akkerbouwer zijn er naar de toekomst toe nog veel dilemma's op te lossen, o.a. op het gebied van precisielandbouw en gebruik van alternatieve meststoffen

